

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเกี่ยวกับการตัดสินใจในการจัดสรรงบประมาณของเทศบาล โดยศึกษาในแง่ของกระบวนการและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ ขั้นตอนในการดำเนินการศึกษามีดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากการศึกษากระบวนการตัดสินใจในการจัดสรรงบประมาณเป็นการวิเคราะห์กิจกรรมการจัดทำงบประมาณในขั้นตอนของการจัดเตรียมงบประมาณ คือ การนำเสนอโครงการต่าง ๆ ที่จะต้องดำเนินการตามแผนพัฒนาเทศบาลของส่วนราชการต่าง ๆ ในสังกัดเทศบาลให้ฝ่ายบริหารหรือคณะเทศมนตรีพิจารณากำหนดวงเงินงบประมาณรายจ่ายประจำปีเบื้องต้น เพื่อจัดทำเป็นร่างเทศบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี และขั้นตอนการอนุมัติงบประมาณ ซึ่งเป็นกิจกรรมการพิจารณาร่างเทศบัญญัติงบประมาณตามที่ฝ่ายบริหารหรือคณะเทศมนตรีเสนอของสภาเทศบาล เพื่อลงมติเห็นชอบอนุมัติร่างเทศบัญญัติหรือไม่ ดังนั้นจึงมีกลุ่มบุคคลผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการดังกล่าวแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มผู้มีอำนาจและหน้าที่โดยตรงในการตัดสินใจ ได้แก่ คณะเทศมนตรี (ฝ่ายบริหาร) และสมาชิกสภาเทศบาลที่ไม่ได้ดำรงตำแหน่งทางบริหาร (ฝ่ายนิติบัญญัติ) และกลุ่มผู้เกี่ยวข้องโดยอ้อมในการตัดสินใจ ได้แก่ ปลัดเทศบาล (เจ้าหน้าที่งบประมาณ) ผู้อำนวยการกองคลัง ผู้อำนวยการกองวิชาการและแผนงาน หัวหน้าส่วนราชการต่าง ๆ เจ้าหน้าที่จัดทำงบประมาณ และกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ เช่น นายทุน หัวคะแนน ผู้รับเหมา และกลุ่มสมาคมและชมรมต่าง ๆ เป็นต้น ในการศึกษา ผู้วิจัยจึงเลือกกลุ่มตัวอย่างระดับบุคคลซึ่งเป็นผู้เกี่ยวข้องตามที่กล่าวมาข้างต้นด้วยวิธีการสุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (judgmental sampling) เพื่อให้ได้แหล่งข้อมูลที่เป็นทั้งตัวแทนกลุ่มฝ่ายบริหารและฝ่ายค้าน สำหรับในส่วนของกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ เนื่องจากไม่สามารถระบุตัวบุคคลได้ชัดเจน จึงใช้วิธีการสุ่มเลือกแบบอ้างอิง (referral sampling) จากการให้ข้อมูลของบุคคลที่เป็นกลุ่มตัวอย่างแรก เพื่อเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มดังกล่าว ได้กลุ่มตัวอย่างดังนี้ คณะเทศมนตรี 4 คน สมาชิกสภาเทศบาลแบ่งตามเขต 7 ละ 1 คน รวม 4 คน ปลัดเทศบาล 1 คน หัวหน้าส่วนราชการต่าง ๆ 6 คน เจ้าหน้าที่จัดทำงบประมาณ 1 คน และบุคคลกลุ่มผลประโยชน์ 2 คน รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 18 คน

แบบแผนการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบการวิจัยภาคสนาม (field study) ในลักษณะการศึกษาเฉพาะกรณี (the case study approach) คือการศึกษากลุ่มบุคคล (collectivity) ที่อยู่ในกระบวนการจัดสรรงบประมาณของเทศบาล ปีงบประมาณ 2544 – 2546 เพื่อให้ทราบถึงข้อเท็จจริงของปรากฏการณ์ในกระบวนการตัดสินใจจัดสรรงบประมาณของเทศบาล รวมตลอดถึงปัจจัยต่าง ๆ อันเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดปรากฏการณ์ เช่นนั้นทั้งในเชิงกว้างและเชิงลึก โดยใช้วิธีการศึกษาค้นคว้าเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง (documentary survey) และการสัมภาษณ์เจาะลึก (in - dept interview) โดยทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) ซึ่งเป็นบุคคลผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการจัดสรรงบประมาณของเทศบาล เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษามี 2 วิธีการ ดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร (documentary survey) เป็นการศึกษาข้อมูลจากหนังสือและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง พระราชบัญญัติเทศบาล ระเบียบและหนังสือสั่งการว่าด้วยการงบประมาณของเทศบาล แผนพัฒนาเทศบาล เทศบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี และเอกสารรายงานการประชุมสภาเทศบาลว่าด้วยการพิจารณางบประมาณ 2544 – 2546 ของเทศบาลที่เป็นตัวอย่างในการศึกษา

2. การสัมภาษณ์เจาะลึก (in - dept interview) โดยทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant)

2.1 แหล่งข้อมูล ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นบุคคลผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการจัดสรรงบประมาณของเทศบาลที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการเลือกมา ประกอบด้วย คณะเทศมนตรี สมาชิกสภาเทศบาล ปลัดเทศบาล ผู้อำนวยการกองคลัง ผู้อำนวยการกองวิชาการ หัวหน้าส่วนราชการต่าง ๆ เจ้าหน้าที่จัดท่างบประมาณ และกลุ่มผลประโยชน์ที่บุคคลข้างต้นอ้างอิงถึง

2.2 แบบสัมภาษณ์ (interview schedule) เป็นลักษณะแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างของคำถามตามวัตถุประสงค์ โดยประเด็นการสัมภาษณ์ได้ถูกกำหนดเป็นแนวคำถาม (schedule of questions) ไว้ล่วงหน้า (สุรพงษ์ โสภนะเสถียร, 2545 : 293) และมีรูปแบบคำถามเป็นคำถามแบบมีตัวเลือกคงที่ (fixed alternatives) เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เลือกตอบตามแนว

คำตอบที่กำหนดให้ และคำถามแบบปลายเปิด (open ended) เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์แสดงทัศนคติภายใต้กรอบคำถามโดยเสรี แบบสัมภาษณ์จะแบ่งออกเป็น 4 ชุด ตามลักษณะของกลุ่มตัวอย่างดังนี้

2.2.1 แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1 สัมภาษณ์ฝ่ายบริหาร

วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อเท็จจริงในการดำเนินการพิจารณาจัดสรรงบประมาณของเทศบาลของฝ่ายบริหารเกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินการ หลักเกณฑ์การพิจารณา และปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการตัดสินใจ โดยมีประเด็นคำถามครอบคลุมเนื้อหาต่อไปนี้คือ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาจัดสรรงบประมาณของเทศบาล และข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการจัดสรรงบประมาณ

2.2.2 แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2 สัมภาษณ์ฝ่ายนิติบัญญัติ

วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อเท็จจริงในการดำเนินการพิจารณาจัดสรรงบประมาณของเทศบาลของฝ่ายนิติบัญญัติเกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินการ หลักเกณฑ์การพิจารณา และปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการตัดสินใจในการพิจารณาอนุมัติร่างเทศบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี โดยมีประเด็นคำถามครอบคลุมเนื้อหาต่อไปนี้คือ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาจัดสรรงบประมาณของเทศบาล และข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการจัดสรรงบประมาณ

2.2.3 แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 3 สัมภาษณ์ฝ่ายพนักงานปฏิบัติงาน

วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อเท็จจริงในการดำเนินการพิจารณาจัดสรรงบประมาณของเทศบาลของฝ่ายพนักงานปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจัดทำเอกสารค่าของงบประมาณ การมีบทบาทและส่วนร่วมในการดำเนินการพิจารณาจัดสรรงบประมาณทั้งของฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ โดยมีประเด็นคำถามครอบคลุมเนื้อหาต่อไปนี้คือ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ และข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาจัดสรรงบประมาณของเทศบาลในส่วนที่เกี่ยวข้อง

2.2.4 แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 4 สัมภาษณ์กลุ่มผลประโยชน์

วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้ให้สัมภาษณ์ต่อการพิจารณาจัดสรรงบประมาณของเทศบาล โดยใช้รูปแบบคำถามแบบปลายเปิด และมีประเด็นคำถามครอบคลุมเนื้อหาดังนี้คือ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ และข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทและการมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดสรรงบประมาณของเทศบาล

การตรวจสอบเครื่องมือ

1. เอกสาร ดำเนินการโดยใช้มิติของกรอบความคิดทฤษฎี (theoretical triangulation) ที่หลากหลายเข้าไปตรวจสอบข้อมูลต่าง ๆ โดยการตีความ วิเคราะห์ และสรุปผลจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในกระบวนการตัดสินใจในการจัดสรรงบประมาณ เพื่อการยืนยันความจริงด้วยทฤษฎีต่าง ๆ ทำให้ผลการวิจัยถูกพิจารณาทั้งบริบทและโดยรอบ (สุรพงษ์ ใสธนะเสถียร, 2545 : 272)

2. แบบสัมภาษณ์ ดำเนินการ 2 วิธี คือ

2.1 วิธีให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ (investigator triangulation) ดำเนินการโดยให้ผู้มีประสบการณ์ในด้านการศึกษาวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวข้องและอาจารย์ที่ปรึกษาทำการตรวจสอบจำนวน 3 คน

2.2 วิธีการตรวจสอบด้านข้อมูล (data triangulation) ดำเนินการโดยนำข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลที่แตกต่างกันในคนละกาลและเทศะ มาเปรียบเทียบและตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบ่งตามลักษณะประเภทของข้อมูลดังนี้

1. ข้อมูลประเภททุติยภูมิ (secondary data) เป็นการศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี จากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างกรอบแนวคิดการวิจัย

1.2 ศึกษาพระราชบัญญัติเทศบาล ระเบียบและหนังสือสั่งการว่าด้วยการงบประมาณของเทศบาล แผนพัฒนาเทศบาล เทศบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี และเอกสารรายงานการประชุมสภาเทศบาลว่าด้วยการพิจารณางบประมาณของเทศบาล ปีงบประมาณ 2544 – 2546 เพื่อให้ทราบถึงขั้นตอนและกระบวนการในการจัดทำงบประมาณ รวมถึงถึงลักษณะการจัดสรรงบประมาณของเทศบาล

2. ข้อมูลประเภทปฐมภูมิ (primary data) เป็นการศึกษาข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในกระบวนการจัดสรรงบประมาณของเทศบาลนครหาดใหญ่ ในปีงบประมาณ 2544 – 2546 ซึ่งถือเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key Informant) ในเรื่องที่ศึกษา โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-dept interview) กลุ่มตัวอย่างด้วยแบบสัมภาษณ์ที่มีลักษณะเป็นคำถามแบบมีตัวเลือกที่

(fixed alternatives) และคำถามแบบปลายเปิด (open ended) แบบสัมภาษณ์แบ่งออก 4 ชุด ตามกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายพนักงานปฏิบัติงาน และกลุ่มผลประโยชน์ รายละเอียดขั้นตอนการสัมภาษณ์มีดังนี้

2.1 ก้าวเตรียมการสัมภาษณ์

2.1.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี จากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และกำหนดแนวคำถามภายใต้วัตถุประสงค์ของการวิจัยสำหรับใช้สร้างแบบสัมภาษณ์

2.1.2 ดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์

2.1.3 ตรวจสอบแบบสัมภาษณ์โดยวิธีการให้ผู้ตรวจสอบ (investigator triangulation) และการตรวจสอบด้านข้อมูล (data Triangulation)

2.2 การดำเนินการสัมภาษณ์

2.2.1 แนะนำตนเองต่อเทศบาลที่จะทำการศึกษา โดยทำหนังสือแจ้งเป็นทางการถึงนายกเทศมนตรีซึ่งเป็นผู้บริหารสูงสุดของหน่วยงาน และติดต่ออย่างไม่เป็นทางการกับผู้เป็นแหล่งข้อมูลเพื่อสร้างความคุ้นเคย

2.2.2 ผู้วิจัยลงเก็บข้อมูลภาคสนามโดยทำการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง

2.2.3 ตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของแบบสัมภาษณ์ก่อนทำการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามลักษณะประเภทของข้อมูล ดังนี้

1. ข้อมูลเชิงปริมาณ (quantitative data) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และข้อมูลที่แสดงคุณลักษณะเกี่ยวกับข้อเท็จจริงของกระบวนการตัดสินใจในการจัดสรรงบประมาณของเทศบาลด้วยค่าสถิติร้อยละ (percent)

2. ข้อมูลเชิงคุณภาพ (qualitative data) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงลึก โดยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารต่าง ๆ และการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างมาจัดระเบียบข้อมูลและทำการวิเคราะห์ข้อมูลแบบไม่ใช้ทฤษฎี (สูกางค์ จันทวานิช, 2543 : 136) คือ ใช้กระบวนการหรือขั้นตอนการจัดทำงานงบประมาณของเทศบาล หรือเหตุการณ์ในการจัดทำงบประมาณเป็นกรอบในการวิเคราะห์

ในการวิเคราะห์ข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลและทำการตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูลโดยวิธีชาติพันธุ์วรรณา (ethnography) คือ เป็นไปภายใต้ข้อมูลเบื้องต้นของ

เทศบาลและบุคคลที่อยู่ในกระบวนการพิจารณาจัดสรรงบประมาณของเทศบาลนครหาดใหญ่ และวิธีตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) จากแหล่งข้อมูลบุคคลที่ต่างต่างกัน เพื่อพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ได้มีความถูกต้องและเชื่อถือได้หรือไม่ (สุภางค์ จันทวานิช, 2543 : 129)